

До Членовете на Научното жури

СТАНОВИЩЕ

от проф.д-р Венцислав Петров Стоянов

за труда на гл.ас.д-р Гергана Костадинова Гозанска, „България и юриспруденцията на Постоянния съд за международно правосъдие и Международния съд на ООН“ и труда на д-р Стоян Пантелеев Мемцов „Въоръжената хуманитарна интервенция“, изд.2019г. по повод участието им в конкурс за доцент по Международно право и международни отношения обявен от ПУ „Паисий Хилендарски“ ДВ бр.31/2019г., област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.6 Право

Уважаеми Членове на Научното жури,

В конкурса за доцент по международно право и международни отношения кандидатства с хабилитационен труд на тема „България и юриспруденцията на Постоянния съд за международно правосъдие и международния съд на ООН“, както и с няколко статии, гл.ас. д-р Гергана Гозанска, както и д-р Стоян Мемцов, допуснат до участие с решение № 111498/04.11.2021г. на ВАС, който кандидатства с монография „Въоръжената хуманитарна интервенция“ както и със статии.

Съгласно изискването на чл.24 ал.1 т.3 ЗРАСРБ кандидатът трябва да представи хабилитационен труд, ако такъв липсва – други публикации, съответстващи на хабилитационен труд, различен от този, който е бил защитен за получаване на образователна и научна степен „доктор“. При положение, че е депозиран хабилитационен труд, становището ще се позове само на него. Това се отнася и до двамата кандидати. Д-р Мемцов е представил и втора монография, но тя е по темата на докторската дисертация и затова няма за бъде разгледана като отделен труд. Най-напред ще бъдат разгледани материалите, представени от гл.ас. д-р Гозанска, а след това тези на д-р Мемцов.

Монографията „България и юриспруденцията на международния съд на ООН“ е в размер на 197 страници, включително използваната литература. Материалът е изложен в четири глави, в които се разглеждат последователно съвещателните мнения и решенията на двете международни съдилища, имащи отношение към България. Към тях са добавени увод и заключение. Използваната структура на труда е класическа и тя често се прилага при подобни научни изследвания. Този модел дава възможност да се поставят основните тези в увода, да се разгледат последователно най-важните проблеми в отделните глави и накрая да се направят обобщения и изводи.

В глава първа на съчинението са разгледани съвещателните мнения на Постоянния съд за международно правосъдие по отношение на България. В началото на тази част е коментирано Обществото на народите и мястото на България в него. Предмет на анализ са две съвещателни мнения. Първото е от 1930г. и е свързано с т.нар.гръцко-български общини. Авторът разглежда проблем, породен от Конвенцията за доброволна размяна на населението от 1919г. Напълно безпристрастно се разглеждат различните становища в научната литература относно Конвенцията, като се посочват и тези, които приемат последната като „крайно несправедлива към България“. От съществено значение е обаче подходът на автора към изложените факти. Той се стреми да изясни какво се влага в съдържанието на използваните термини, как съдът тълкува определени изрази в Конвенцията и др. В този аспект са разгледани въпросите, поставени пред съда, и неговите отговори. Посочва се, че в тези отговори Постоянният съд дава първото определение за „малцинство“ в своята практика. Изложеното по този въпрос становище на автора е принос в изследването на международното право и международните отношения.

Второто съвещателно мнение, разгледано в главата, е относно тълкуването на спогодбата Моллов-Кафандарис. Тази спогодба е подписана на 9.12.1927г. и урежда плащанията на финансовите задължения на България и Гърция при обезщетяване на изселниците за изоставените от тях имоти в двете държави. Тази спогодба и в наши дни бе обект на правна уредба в чл.10в ЗСПЗЗ, доколкото споменатата в този текст предишна такава, от 1964г. урежда финансови задължения между двете страни, възникнали преди и след Първата световна война и неуредени до нейното подписване. Анализът на съвещателното мнение е обстоен и подкрепен с обемна фактология.

Втората глава от хабилитационния труд разглежда решенията на Постоянния съд за международно правосъдие по отношение на България. Предмет на анализ са две решения, свързани с Ньойския договор и по-точно с неговото тълкуване. Решенията, постановени в периода 1924-1925г., имат своето значение не само за България, но и като основополагащи на практиката на съда и по други казуси. Другото изследвано решение е това по делото за Електрическата компания на София и България (България срещу Белгия). Всъщност причината за това дело е предоставянето на концесия на чуждестранна фирма за

електрическо осветление и електрическо захранване на София от страна на Столичната община. Тази фактическа обстановка е от съществено значение, защото и днес в немалка степен се залага на отдаването на обекти и дейности на концесия, а това носи определени рискови последици. Не би могло да се направи директна връзка между настоящото време и периода между двете световни войни, но все пак не могат да се игнорират общите неща между концесиите, макар и различни във времево отношение. Материалът е много детайлно представен, посочени са основанията за решението, различните предложения, както и отделните клаузи от решението. Тъй като решението е от принципно значение за практиката на съда, в отделен параграф авторът е представил индивидуални мнения на съдиите от състава на съда, което, по моему, представлява безспорен принос на изследването. Анализът на противоположните мнения обогатява научния труд дори и когато става дума за съдебно решение.

Третата глава от хабилитационния труд разглежда съвещателните мнения на Международния съд на ООН по отношение на България. И тази глава започва с уводна част, в която се коментира юрисдикцията на този съд. Тук авторът очертава пътя на България към членството в ООН, излага различните проблеми преди приемането ни в организацията, както и дейността на страната ни след приемането. На този фон са разгледани главните органи на организацията, посочени в устава ѝ, сред които е и Международният съд. Статутът на този съд е неразделна част от Устава на ООН. Отделено е значително внимание на приемствеността между този съд и неговия предшественик – Постоянния съд за международно правосъдие. Разгледани са и сходствата между двете институции, както и съдебната юрисдикция на съда. Може би тук е уместно да се обърне внимание върху една езикова неточност. На стр. 103 се казва, че съдебната юрисдикция на съда не е задължителна, а факултативна. От своя страна тази факултативна юрисдикция се разделя на договорна и задължителна, т.е. терминът „задължителен“ се появява отново, независимо от факта, че няколко реда по-горе е бил отречен. Струва ми се, че в случая би могъл да се намери по-точен изказ. Глава втора от статута на съда, означена като „Компетентност на съда“, дава такава възможност.

Първото съвещателно мнение, което е разгледано в монографията, е относно тълкуването на мирните договори с България, Унгария и Румъния

от 1950г. То има за предмет тълкуването на Парижкия мирен договор от 1947г. Авторът подробно се спира на структурата на самия мирен договор, разглежда отделните клаузи и посочва различните процедури за решаване на евентуални спорове. Основните упреци срещу България са за нарушаване на човешките права и конкретно за процеса срещу евангелските пастори. На това основание Общото събрание на ООН отправя четири въпроса към Международния съд. Прави впечатление, че авторът не влиза в излишна полемика относно същността на въпросите, а с вещина анализира самата процедура на поставянето на въпросите и формулирането на отговорите. Струва ми се, че този подход заслужава висока оценка, тъй като от позицията на изминалото време лесно могат да се дават едни или други квалификации, но за самата наука е от значение да се да разгледат обективно фактите, а не различните мнения за тях. В заключение авторът, въз основа на обсъдените съвещателни мнения, е обобщил тяхното значение за практиката на Международния съд.

В последната глава, четвърта, са анализирани решения и определения на Международния съд на ООН по отношение на България. Става дума за решение и определения по делото за въздушния инцидент от 27 юли 1955г., при който българската протовоздушна отбрана сваля над територията на страната израелски пътнически самолет, нарушил нашето въздушно пространство. По този повод Израел, САЩ, Великобритания и Северна Ирландия завеждат дела срещу България в Международния съд, като единствено делото на Израел срещу България завършва с решение, а останалите завършват с определения.

Делото Израел срещу България е разгледано в подробности, като са посочени процесуалните действия и аргументите и на двете страни. Без да изпада в пристрастия, авторът прави подобен анализ на казуса и формулира съответните изводи. Същият подход е приложен и при разглеждане на индивидуалните мнения по делото за въздушния инцидент.

Като цяло трудът е добре написан, с ясен и точен език. Използваният научен апарат е достатъчен. Към монографията могат да се отправят и определени бележки, но те няма да намалят нейната стойност.

Вторият участник в конкурса за доцент е д-р Стоян Пантелеев Мемцов. Той кандидатства в конкурса с монографията „Въоръжената хуманитарна интервенция“. Освен нея д-р Мемцов е представил и друга

монография : „Косово – проблемът за международноправния статус“. Тази монография обаче до голяма степен дублира докторската дисертация на д-р Мемцов и затова няма да бъде взета под внимание.

Монография Въръжената хуманитарна интервенция е в размер на 236 страници. Обособени са предговор, две части, във всяка от които има по две глави и заключение. В края на труда е поместена библиографията. Част първа е озаглавена Употреба на сила и международното право. Първата глава в частта и монографията е *Ius ad bellum* преди приемането на Устава на ООН. В нея се проследява развитието на „правото да се води война“ от древността до съвременното. Авторът удачно съпоставя отделните виждания (Цицерон, Св.Августин Блаженни и др.) за възможността да се води война или за „справедливата война“. Посочени са и критериите за справедлива война, поддържани в средновековната философия. Основата на тази философия е християнството, а за Западна Европа конкретно католицизмът, затова е нормално заплахата за християнският свят да се счита като основание за започване на справедлива война. По-нататък в хронологичен ред се разглеждат различните правни концепции за справедливата война, битували между XVI- XIXв. Първият раздел от глава първа може да се определи като исторически анализ на теориите за основанията за водене на война от Древността до Първата световна война.

Следващият раздел от тази глава е свързан с опитите за урегулиране на *ius ad bellum* в периода между двете световни войни. Логично е акцент в изследването да се постави върху създаването и дейността на Обществото на народите. Заедно с това сериозно внимание се обръща на Версайския и другите мирни договори сключени между победителите и победените във войната. В тези договори за пръв път в международното право се посочва виновникът за войната и на тази основа се определя неговата отговорност. Анализира се Пактът на Обществото на народите и на основание неговите разпоредби се прави изводът, че мирът е нормалното състояние в международните отношения, а войната е допустима само в изключителни случаи и то тогава, когато възникналите противоречия не могат да се разрешат по мирен път. Разглежда се Пактът за отказване от войната, като средство за държавна политика . При анализа се посочва, че според Пактът, дори и да са изчерпани възможностите за мирно разрешаване на спорните въпроси прибегването до война е незаконно. Реално обаче

Пактът Келог-Бриан не можа да предотврати избухването на Втората световна война.

След края на Глава първа следват бележките към главата. Сред тях основно са цитатите под линия, които са сумирани в края на главата. Този подход не бива да се отрича, но все пак създава известно неудобство, защото читателят трябва още при първата среща с бележка под линия да прави справка в края на главата за да установи за какво става дума. Но това е бележка по-скоро към редакцията на труда, а не по същество.

Глава втора е посветена на употребата на сила в сферата на ООН. Така изследването върви в своя логичен, хронологичен път от миналото към наши дни. Първият раздел от главата разглежда забраната на употреба на сила. Това основната цел на Устава на Организацията, в сила от 1945 год. В интерес на истината авторът добросъвестно разглежда различни хипотези, при които употребата на сила е заобиколена по „подходящ начин“, но като че ли избягва извода доколко приетата позиция (неупотреба на сила) може действително да бъде спазвана. Много внимателно е анализирано понятието „заплашване със сила или употреба на сила.“ Оттам са разгледани и различни хипотези на употреба на сила срещу териториалната цялост на която и да е държава или по какъвто и да е друг начин, несъвместим с целите на ООН. Специално внимание е отделено на правото на индивидуална или колективна самоотбрана. В тази част от труда мнението може да бъде разделено на две – от една страна възпроизвеждането на текста от Устава на ООН и становището на Международния съд е необходимо да се посочи, но от друга това са известни факти, към които може да се направи само насочване. В никакъв случай обаче това не може да се тълкува като отрицателно становище спрямо труда. Изложението изобилства от примери, които показват, че са положени значителни усилия за събиране на изворов материал, а това е безспорно достойнство на монографията. Основно място е отредено на изясняването на понятието „въоръжено нападение“. Успоредно с това се поставят и въпросите за необходимост и пропорционалност при употребата на сила. В изследването се излагат и различни гледища, като по този начин се избягва едностранчивостта на анализа. Отделно е разгледан въпросът за употребата на сила съгласно гл. 7 от Устава на ООН – заплаха за мира или нарушаване на мира.

Част втора от монографията започва с въведение озаглавено както и самата книга – Въръжената хуманитарна интервенция. В него се сумира разгледаното в предходната част и се обръща внимание на операцията осъществена от силите на НАТО през 1999г. срещу СР Югославия. Уточнява се в какви граници ще бъде извършена останалата част от изследването като се прави уговорка ще въръжената интервенция ще бъде разгледана само като институт на международното публично право.

Глава трета от монографията е посветена на забраната за употреба на сила в отношенията между държавите като норма *ius cogens*. Според самият автор целта на тази глава е да установи дали забраната за употреба на сила е норма ,която е *ius cogens* и ако това е така да се установи действителното съдържание на тази норма – стр.124. След поставянето на задачата следва един обстоен анализ на различни гледища . На стр.126 е дадено едно разгърнато определение на императивна норма (*ius cogens*) в международното право.Авторът е привел много аргументи „за“ и „против“ като в крайна сметка на стр.140 заявява, че няма нищо страшно ако се приеме, че забраната за употреба на сила не е норма, която е *ius cogens*.

Последната глава в монографията (четвърта) е посветена на въръжената хуманитарна интервенция в международното позитивно право. Може да се каже, че в началото на тази глава е представена една обща част, в която се разглеждат различни мнения относно въръжената хуманитарна интервенция. Обособяват се няколко групи становища, които добросъвестно са представени от автора. Като отделен раздел е обособено авторовото становище, че международният обичай няма подчинено или субсидиарно действие спрямо международния договор в системата на източниците на международното право. Затова е отреден и самостоятелен раздел –„Въръжената хуманитарна интервенция като норма на международния обичай“. След това следва разглеждането на различните хуманитарни интервенции от Бангладеш до Косово.

Изложението завършва с изброяването на критериите за допустимост на въръжената хуманитарна интервенция.

Монографията завършва със заключение, в което са обобщени резултатите от изследването.

Научният труд третира един важен проблем на международното право, актуален и непреходен. Той съдържа достатъчно научна

информация по въпросите, които са разгледани в него. Използван е богат научен апарат и са демонстрирани познания в професионалното направление, в което е обявен конкурса. Езикът е ясен и точен и книгата се чете лесно. Към труда могат да бъдат предявани и някои бележки, но те няма да намалят неговата стойност. Като цяло може да се отбележи, че монографията отговаря на изискванията на чл.24 ал.1 т.3 от ЗРАСРБ за участие в обявения конкурс за доцент по международно право и международни отношения.

От направения общ преглед на представените документи на двамата кандидати се установява, че и двамата отговарят на изискванията на ЗРАСРБ (закона) за заемане на академичната длъжност „доцент“. Съгласно изискванията на чл.24 ЗРАСРБ и двамата са придобили образователна и научна степен „доктор“. И двамата не по-малко от две години са заемали академичната длъжност „асистент“ и „главен асистент“ или са били специалисти от практиката. Двата кандидати са представили публикуван монографичен труд. Те отговарят на минималните национални изисквания по чл.2б ал.2 и ал.3. Няма доказано по законоустановения ред плагиатство в научните трудове. И двамата прилагат в трудовете си справка за оригинални научни приноси, като прилагат и съответните доказателства. Това са изброените изисквания на чл.24 от закона и двамата кандидати отговарят на тях. При равни условия Научното жури трябва да вземе предвид и общата оценка, получена при оценяването на определени допълнителни показатели, които са приложими за съответната област.

Допълнителните показатели, по смисъла на чл.27 ал.4 ЗРАСПБ са следните:

1. свързани с учебната дейност;
2. свързани с научноизследователската дейност;
3. свързани с художественотворческата или спортната дейност.

Очевидно в настоящия случай допълнителните показатели, свързани с художественотворческата или спортната дейност ще са неприложими.

Първата група допълнителни показатели са посочени в чл.27 ал.4 т.1 б.“а“ от ЗРАСРБ. Това са аудиторни и извънаудиторни занятия; нововъведения в методите на преподаване; осигуряване на занимания в практическа среда извън висшето училище. Според представените сведения от ЮФ на ПУ „П.Хилендарски“ гл.ас д-р Гергана Гозанска има 333 часа лекции и 531 часа семинарни занятия. Д-р Стоян Мемцов има 36 часа лекции и 330 часа семинарни занятия. По отношение на нововъведения в методите на преподаване няма информация и за двамата кандидати. Що се отнася до осигуряване на занимания в практическа среда, то това изискване е неприложимо при преподаване на „право.“ Обучението по тази държавно-регулирана специалност се извършва съгласно Наредбата за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността „право“ и професионална квалификация „юрист“ ДВ бр.31/1996г. В чл.10 от тази Наредба изрично са предвидени учебни практики в съответните курсове и това са занимания в практическа среда.

Втората група допълнителни показатели са посочени в чл.27 ал.4 т.1 б.“в“ – работа със студенти и докторанти, вкл.съвместна работа със студенти и докторанти в научноизследователски проекти. Представена е служебна бележка от гл.ас д-р Гозанска, че същата е участвала в четири научноизследователски проекта. Проектите са в периода 2015 – 2019/20г. Удостоверението е издадено от Поделение „Научна и проектна дейност“ към ПУ „П.Хилендарски“. Д-р Мемцов е представил служебна бележка, че през периода 2017/2018г. е ръководител на кръжока по международноправни науки към катедра Международно и сравнително право.

Другата група изисквания са свързани с научноизследователската дейност. Те са обособени в няколко подраздела:

Според чл.27 ал.4 т.2 б.“а“ първият критерий от тази група е членство в авторитетна творческа и/или в професионална организация в съответната научна област. Гл.ас д-р Гозанска е заявила членство в три подобни организации – Арбитражен съд – Пловдив; Българска асоциация по сравнително право; Дружество за ООН. Д-р Мемцов не е представил подобни сведения.

Вторият критерий от тази група е посочен в чл.27 ал.2 т.2 б.“в“ и той се отнася за приложени в практиката резултати от научни изследвания; изобретения и други продукти на интелектуалната собственост. Никой от кандидатите не е представил сведения по този критерий. Научната продукция на д-р Мемцов включва 13 заглавия, сред които и монографията по темата на докторската дисертация, а гл.ас д-р Гозанска е представила списък с 11 заглавия.

При анализа на допълнителните критерии се вижда, че гл.ас д-р Гергана Гозанска има по-голяма аудиторна заетост от д-р Стоян Мемцов. Тя има повече научноизследователски проекти от д-р Мемцов. Гл.ас.д-р Гозанска е заявила участие в повече творчески и професионални организации. С оглед на целите на обявения конкурс – преподавател (доцент) в Юридическия факултет, трябва да отчетем, че гл.ас.д-р Гозанска има и по-дълъг преподавателски стаж в този факултет.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на анализа на представените от участниците в конкурса материали убедено препоръчвам на Научното жури да предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет на ПУ „П.Хилендарски“ да избере гл.ас.д-р Гергана Костадинова Гозанска за доцент по международно право и международни отношения, област на висше образование 3.социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право

С уважение:

В.Стоянов

